1. ΧΙΟΥΜΟΡ , ΣΑΤΙΡΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μέσο: . . . . . .ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ
Ημ. Έκδοσης: . . .04/04/2026 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .04/04/2026
Σελίδα: 28

04 πολιτισμός&βαρβαρότητα

του Ηρόστρατου

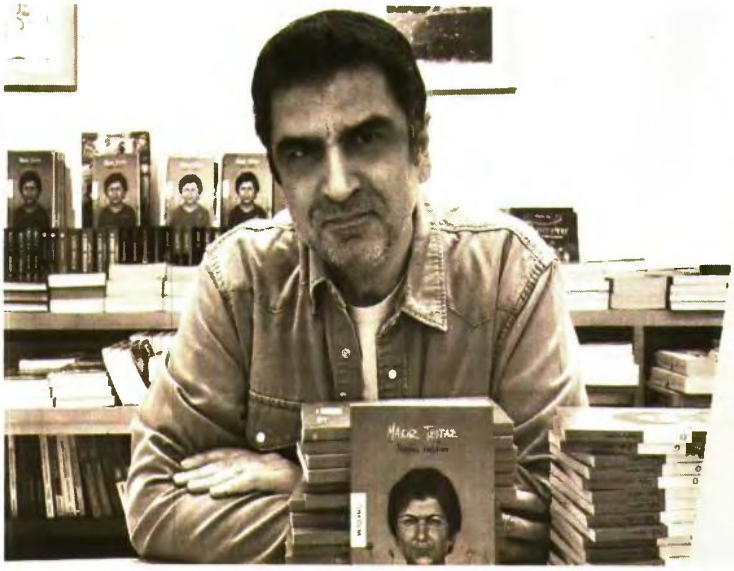

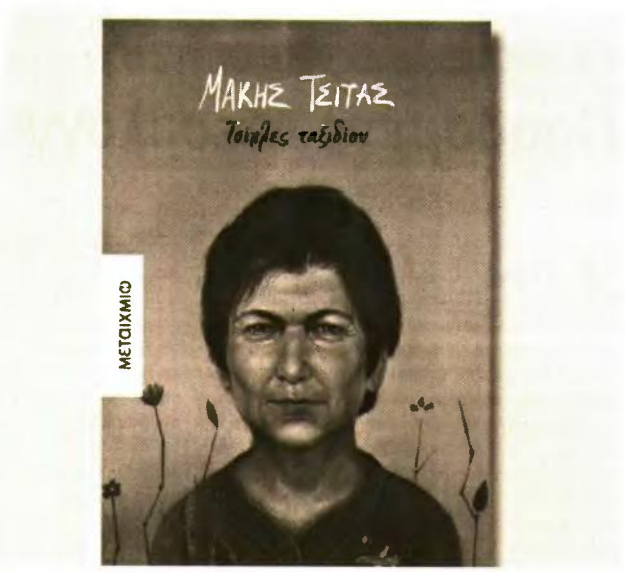

Χιούμορ, σάτιρα και λογοτεχνία – Με αφορμή τις «Τσίχλες ταξιδιού»

«Η δυνατότητα για ξεκαθάρισμα λογαριασμών είναι ένα απ' τα ατού που προσφέρει η λογοτεχνία στους συγγραφείς. Είπα λοιπόν, για πρώτη φορά, να τα χρησιμοποιήσω κι εγώ. Και πίστεψέ με, νιώθω υπέροχα. Και δεν με νοιάζει αν αυτό φαίνεται – και ίσως είναι -μικρόψυχο»

Μάκης Τσίτας,
Φύλακες Άγγελοι

Ο ήρωας της ιστορίας η οποία περιλαμβάνεται στη συλλογή διηγημάτων του Μάκη Τσίτα «Τσίχλες ταξιδιού» (Μεταίχμιο) τα βάζει με τη νεκρή μητέρα του γιατί σε αντίθεση με ό,τι υποτίθεται όπως συμβαίνει με θανόντα κοντινά μας πρόσωπα τα οποία εμφανίζονται –στον ύπνο μας ή σε οράματα– για να μας προστατέψουν από καταστροφές και αναποδιές η δική του νεκρή μητέρα δεν τον προειδοποίησε ούτε μια φορά, όταν πήγε για ορειβασία και γύρισε με σπασμένο πόδι, ούτε όταν έπαθε δηλητηρίαση, ούτε όταν είχε το σοβαρό τροχαίο που τον έστειλε στην εντατική.

Κι έτσι την «εκδικείται» γράφοντας αυτή την ιστορία, όπου την κατακεραυνώνει γιατί δεν έγινε φύλακας-άγγελος.

Αν και δεν είναι όλα τα διηγήματα της συλλογής σε αυτό το ύφος, ο συγγραφές χρησιμοποιεί σε πολλά τη σάτιρα και το χιούμορ, που σχεδόν απουσιάζουν από τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία. Μπορώ να σκεφτώ μόνο τον Λάζαρο Αλεξάκη που διακρίνεται σε αυτό το είδος.

Το ζήτημα βεβαίως δεν είναι το χιούμορ για το χιούμορ, αν και μας λείπει το γέλιο το αβίαστο, που είναι σαφώς δυσκολότερο να το προκαλέσεις στον αναγνώστη απ' ότι το δάκρυ και τη συγκίνηση.

Τα διηγήματα παίζουν όμως και με τον κλαυσίγελο, όπως στο «Βάλε τη ζακέτα σου», όπου ο ήρωας βρίσκεται στο εξωτερικό και υποτίθεται πως μιλά τηλεφωνικώς με τη μητέρα του, προβλέποντας όλα όσα θα του πει με αποκορύφωμα βεβαίως τον να φορέσει τη ζακέτα του.

Μόνο που η μητέρα δεν είναι πια στη ζωή...

Σε ίδια λογική κινείται και το «Τρως», όπου μια γυναίκα αφηγείται τη βουλιμία του άντρα της που καταβροχθίζει ό,τι βρει μπροστά του με αποτέλεσμα την κλονισμένη υγεία. Μόνο που στη κηδεία του τέλους αυτή που πεθαίνει είναι η γυναίκα και όχι ο άντρας. Επιθετικός καρκίνος.

Ναι. Ο συγγραφέας μιλάει και για δύσκολα θέματα χωρίς αν καταφεύγει σε ευκολίες, κάνοντάς μας όμως να σκεφτούμε...

Γλυκόπικρη και η «Εκδήλωση». Δυο άγνωστοι άνθρωποι συναντιούνται σε μια παρουσίαση βιβλίου. Είναι από εκείνους που συναντάμε συχνά κι έρχονται για να πολεμήσουν τη μοναξιά, αλλά και για τους μπουφέδες. Εδώ ο συγγραφέας σατιρίζει μεν το φαινόμενο –και τις παρουσιάσεις βιβλίων– αλλά χωρίς να αντιμετωπίζει ως «υπεράνω» τους ήρωές του. Με μια τρυφερή κατανόηση, θα έλεγα.

Βεβαίως υπάρχουν και τα «καθαρόαιμα» αστεία κείμενα, όπως το «Συνέβη στο Κολωνάκι» όπου ένα ζευγάρι καυγαδίζει άγρια με αφορμή το «έξω οι βλάχοι από την Αθήνα»!

Εκεί που ο συγγραφέας «κεντά» είναι με τα «υπερβατικά» κείμενα, όπως το «Ράσο», που διαδραματίζεται στον Παράδεισο με καλόγερο που ονειρεύεται λαϊκά γλέντια.

Στον αντίποδα το πολύ τρυφερό –και σκληρό– «Ιστορία σε δώδεκα πλάνα» που αφορά στη σχέση και στην αγάπη ενός εγγονού για τη γιαγιά του. Με ελλειπτική αφήγηση, κινηματογραφική εδώ ο συγγραφέας μας γεννά πραγματικά τη συγκίνηση. Μας προσγειώνει –κατά κάποιον τρόπο– μετά τις ανάλαφρες ιστορίες.

Στο ίδιο μοτίβο κι η ιστορία για έναν χαμένο φίλο στο «Φυλλαράκι». Ένα τρυφερό λογοπαίγνιο...

Η σάτιρα επιστρέφει με δυο κείμενα:

Στο «Αγαπητέ κύριε Μάικ Τζόουνς» μια θαυμάστρια στέλνει γράμμα στο ίνδαλμά της στο Χόλιγουντ, ενώ στο σπαρταριστό «Εκτός συστήματος» έχουμε τη συνάντηση στο τρένο επίδοξης συγγραφέως με υπεύθυνο εκδόσεων που τον παρακολουθεί, τον συναντά –καθόλου τυχαία– και του ζητά τον λόγο για την απόρριψη των βιβλίων της και τον πιέζει να διαβάσει εκεί το νέο της πόνημα.

Αυτό πάντως που βρήκα πολύ ξεχωριστό και μέσα σε λίγες σελίδες λέει όλα όσα θα ήθελα να πω κι εγώ για τη «Τεχνητή Νοημοσύνη». Είναι το «Ευλογημένη Τεχνητή Νοημοσύνη» που νομίζω θα άξιζε να διαβαστεί από όλους – και στα σχολεία.

Είναι η απάντηση σε όλους τους φίλους που δεν βρίσκουν τίποτα κακό στο να ρωτάνε το ChatGPT, όλο και περισσότερο.

Η ηρωίδα το χρησιμοποιεί αρχικά ως βοήθημα, μέχρι που εξαρτάται απόλυτα από αυτό και δεν μπορεί να κάνει ούτε βήμα.

Αποκορύφωμα: Όταν ο γιος της τραυματίζεται σοβαρά και φεύγει για το νοσοκομείο, βγάζει από την τσάντα το κινητό της και αρχίζει να γράφει: *«Ο γιός μου βρίσκεται στην εντατική, με εγκεφαλική αιμορραγία. Τι πρέπει αν πω όταν τον αντικρίσω; Και τι πρέπει να πω στον άντρα και στην κόρη μου, που είναι εκεί; Να είναι σε πολύ τρυφερό και συγκινητικό τόνο. Όπως αρμόζει στην περίσταση»...»*

Δυστυχώς δεν είναι πολύ μακριά από την πραγματικότητα...

Στα διηγήματα περιλαμβάνονται και δυο πιο νοσταλγικά –ίσως αυτοβιογραφικά– το «Στα γήπεδα με τον μπαμπά» και «Η πρώτη φορά» που μας ταξιδεύουν πίσω στον χρόνο σε μια επαρχιακή πόλη, την εποχή που τα γήπεδα ήταν μια πολύ διαφορετική οικογενειακή υπόθεση και στα πανηγύρια, κάποτε τόσο κομβικά για τη ζωή των χωριών και της περιφέρειας.

Το ομώνυμο διήγημα, το «Τσίχλες ταξιδιού» μας μιλά με έναν ιδιαίτερο τρόπο για τη σχέση με τη μητέρα και τα ταξίδια που φοβόταν.

Γενικά θα έλεγα πως οι ιστορίες πιάνουν όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας που έχει και το γέλιο και το δάκρυ, και τις ανάλαφρες στιγμές, τις δύσκολες ακόμη και τις τραγικές.

Με απλό τρόπο νιώθουμε πως είναι κομμάτια κι από τη δική μας ζωή από έναν συγγραφέα που στέκεται δίπλα μας κι όχι απέναντί μας.

Και χρησιμοποιεί το τόσο υποτιμημένο ή κακοποιημένο χιούμορ και τη σάτιρα που είναι διακριτική κι όχι κραυγαλέα όπως δυστυχώς έχουμε συνηθίσει.

Ένας διαφορετικός δρόμος. Αξίζει να βρεθούν κι άλλοι συνοδοιπόροι σε αυτόν...